

Franciszek Kapusta

PRODUKCJA WYROBÓW TYTONIOWYCH

1. Tytoń i jego pochodzenie

Tytoń (*Nicotiana*¹), rodzaj z rodziny psiankowatych, obejmujący ok. 100 gatunków roślin zielnych, bylin lub krzewów, występujących w Ameryce Południowej i Północnej oraz Australii, Europie i Azji. Rośliny wrażliwe na mróz, rzadko częściowo zimotrwałe. Liście pojedyncze, różnej wielkości, kwiaty barwne, zebrane w złożone kwiatostany, owoc – torebka z drobnymi nasionami. Najbardziej znanym gatunkiem jest tytoń szlachetny (tytoń wirginijski), roślina jednoroczna będąca mieszańcem powstałym prawdopodobnie ze skrzyżowania dwóch tytoni leśnych (*Nicotiana silvestris* z *N. tomentosiformis* lub *N. tomentosa*). W stanie dzikim nie występuje i pochodzi z Ameryki Południowej, prawdopodobnie z Andów (pn.-zach. Argentyna i Boliwia). Roślina osiąga wysokość 2-3 m; liście duże, owłosione, dolne podłużnie eliptyczne, górne podłużnie lancetowate, kwiaty duże (do 5 cm), wonne, różowe, czerwone, rzadko białe. Roślina wydaje rocznie ok. 360 tys. nasion. Roślina, poza dojrzałymi nasionami, zawiera trujący alkaloid – nikotynę, najwięcej zawierają jej liście (1-3%), są one używane jako surowiec w przemyśle tytoniowym.

2. Wpływ zażywania tytoniu na organizm człowieka

Zwyczaj palenia lub żucia tytoniu sięga odległych czasów, a do Europy trafił w XVI w. dzięki odkrywcom Ameryki. Tytoń szlachetny jest rośliną trującą, leczniczą, ozdobną i narkotyczną. Jako roślina rytualna i używka (także jako wywar do picia) był uprawiany i używany przez Indian na długo przed odkryciem Ameryki. Indianie odkryli jego praktyczną właściwość uśmierzania uczucia głodu.

Przewlekłe palenie lub żucie tytoniu, a także zażywanie tabaki powodują jeden z najszkodliwszych dla zdrowia człowieka nałóg – nikotynizm [1, s. 66]. Dopiero w latach osiemdziesiątych XX w. chroniczne i nadmierne używanie tytoniu uznano

¹ Nazwa pochodzi od nazwiska francuskiego posła J. Nicota, który przywiózł tytoń szlachetny do Francji w 1550 r. z Florydy dla cierpiącej na ból głowy Katarzyny Medycejskiej.

za jedną z form uzależnienia. W dymie tytoniowym oprócz nikotyny znajduje się wiele innych szkodliwych substancji, takich jak: tlenek węgla, związki pirydynowe czy kreoizolowe. Działanie na ośrodkowy układ nerwowy (OUN), w tym także działanie uzależniające, wynika z powinowactwa do specyficznych receptorów cholinergicznym N (nikotynowych), których aktywacja prowadzi m.in. do nasilenia wydzielania dopaminy, neuroprzekaźnika ściśle związanego z motywacyjnymi aspektami uzależnień. Dopamina przekazuje sygnały w tzw. układzie nagrody, związane z pozytywnym, przyjemnym odczuwaniem bodźców. Jest też ważnym elementem napędowym w mechanizmie motywacji do kontaktu z bodźcami wywołującymi odczucia psychiczne, a nagle zaprzestanie palenia tytoniu prowadzi do powstania objawów abstynencyjnych, takich jak: lęk, niepokój, pogorszenie nastroju, a także zaburzenia przewodu pokarmowego i układu krążenia, świadczących o istnieniu cech uzależnienia fizycznego i wielokierunkowych zmian neuroadaptacyjnych.

Nikotynizm prowadzi do trwałych zmian narządów i układów, wywołując rozmaite dolegliwości: nieżyt dróg oddechowych i pokarmowych, podwyższenie ciśnienia krwi, bóle głowy, osłabienie pamięci i wzroku, zapalenie nerwów wzrokowych, niepokój sercowy, bóle dławicowe. Stwierdzono związek nikotynizmu z rakiem oskrzeli, płuc i warg. U kobiet ciężarnych nikotynizm jest przyczyną wzrostu liczby poronień i porodów przedwczesnych. W leczeniu nikotynizmu, poza psychoterapią, próbuje się również różnych środków farmakologicznych, zarówno takich, które do pewnego stopnia naśladują działanie nikotyny i zmniejszają głód nikotynowy, mając zarazem mniejszy potencjał uzależniający (leczenie substytucyjne), jak i antagonizujących działanie nikotyny, znoszących jej wpływ nagradzający. W leczeniu substytucyjnym jest też stosowana sama nikotyna, np. w postaci plastrów zawierających nikotynę wchłaniającą się przez skórę – podawana w ten sposób nikotyna znosi lub znacznie zmniejsza potrzebę palenia i redukuje związane z tym zagrożenia somatyczne (np. ryzyko nowotworu dróg oddechowych). Spośród innych środków o charakterze częściowo substytucyjnym, a także przeciwdepresyjnym najczęściej jest stosowany amfebutamon (Bupropion) i niektóre leki przeciwdepresyjne trójpierścieniowe (np. nortryptilina), natomiast z grupy leków hamujących psychotropowe działanie nikotyny – klonidyna mekamlamina (antagonista receptorów nikotynowych) oraz naltrekson (antagonista receptorów opioidowych).

Problemy zdrowotne oraz społeczne związane z nikotynizmem zauważono bardzo późno – właściwie dopiero w latach pięćdziesiątych XX w., a jeszcze później wprowadzono pewne ograniczenia w jego upowszechnianiu oraz sankcje za łamanie tych ograniczeń; np. reklamowanie ograniczono we Włoszech (1962), w Wielkiej Brytanii (1965), USA (1971) i Australii (1971). Nakazano także zamieszczanie na opakowaniach papierosów stosownych napisów, ostrzegających o skutkach palenia. W Polsce od lat dziewięćdziesiątych również obowiązują ograniczenia w reklamie wyrobów tytoniowych, zakaz palenia w wielu miejscach publicznych, sprzedaży wyrobów tytoniowych osobom niepełnoletnim oraz nakaz umieszc-

czania na paczkach papierosów napisów informujących, że palenie tytoniu prowadzi do wielu groźnych chorób. Prowadzi się też kampanie na rzecz zwalczania nałogu palenia papierosów, np. akcja „Dzień bez papierosa”. Systematycznie zmniejsza się odsetek palących mężczyzn i kobiet.

3. Produkcja liści tytoniu i ich przetwórstwo na świecie oraz w Polsce

Co najmniej od I w. n.e. tytoń uprawiano w Ameryce Południowej i Ameryce Środkowej. Pierwsze plantacje tytoniu zakładano w hiszpańskich koloniach na San Domingo (1531) i Kubie (1580) oraz Filipinach (1575), skąd tytoń trafił do Chin. W XVI w. pojawił się w Portugalii, później we Francji i Anglii. Palenie i używanie tytoniu stało się tak masowe, że władze kościelne w 1590 r. zagroziły obłożeniem tego zwyczaju ekskomuniką. W Ameryce uprawę tytoniu na większą skalę rozpoczęto po 1612 r. w Wirginii, gdy J. Rolfe zdobył jego nasiona. W Europie tytoń stał się popularny w czasie wojny trzydziestoletniej², choć nie był powszechnie dostępny (np. w Bawarii nie mogli go nabywać chłopci, a szlachta i mieszczaństwo mogli go kupować jedynie na receptę lekarza). W XVII w. uprawy tytoniu upowszechniły się w całej Europie, Ameryce Północnej i południowej Azji, dotarły do Chin i Japonii.

Pierwsza fabryka przerabiająca tytoń powstała w Hiszpanii. W Europie palenie i zażywanie tytoniu zaczęło się szybko rozpowszechniać, pomimo restrykcji kościelnych i państwowych. W Rosji od 1634 r. za palenie tytoniu groziły batogi, przecinanie nozdrzy albo zesłanie na Syberię, w Turcji, w pewnym okresie, nawet kara śmierci. Próby wprowadzenia zakazu palenia podejmowano m.in. w Danii, Szwecji, Holandii, na Sycylii, w Austrii i na Węgrzech. W XVII w. tytoń zaczęto też sprowadzać do Anglii, lecz jego uprawa była zabroniona na Wyspach Brytyjskich od 1652 r. ze względu na ochronę monopolu plantacji w Wirginii wprowadzonego w 1622 r. Pierwszą fabrykę papierosów na Wyspach Brytyjskich założył w 1856 r. w Londynie angielski kupiec Ph. Morris. Później przekształcono ją w holding, produkujący także kawę i artykuły spożywcze.

Jednym ze sposobów kontroli uprawy tytoniu i uzyskiwania z tej czynności dużych korzyści finansowych dla państwa było wprowadzanie monopolu tytoniowego: w 1670 r. w Austrii, w 1674 r. we Francji, w 1922 r. w Polsce. W XVIII w. popularne stało się wdychanie sproszkowanych liści tytoniu – tabaki (chętnie zażywał ją Napoleon I Bonaparte). W XIX w. żucie tytoniu (prymki) było bardziej rozpowszechnione w Stanach Zjednoczonych. Tak więc do XIX w. tytoń był używany jako tabaka, do żucia, palenia w fajkach i w postaci cygar.

² 1618-1648, seria wojen toczonych między cesarzami z rodu Habsburgów (Ferdynand II i Ferdynand III) i katolickimi książętami Rzeszy, których popierały Hiszpania, pld. Niderlandy i pod koniec Dania, a obozem protestanckim oraz jego sprzymierzeńcami: Francją, Szwecją, Holandią, Sabaudią i – okresowo – Danią.

Przywieziony do Europy, początkowo był uprawiany jako roślina ozdobna i lecznicza. Używano sfermentowanych liści np. jako leku na bóle głowy (obecnie jest on czasem stosowany w homeopatii). Wywary z liści i preparaty nikotynowe były stosowane w ochronie roślin (w Polsce są zakazane z powodu niebezpieczeństwa zatruć ludzi), przeciw szczurom oraz pasożytniczym owadom zwierząt domowych (głównie owiec).

Uprawiając tytoń szlachetny jako używkę, otrzymano wiele odmian, różniących się cechami morfologicznymi i użytkowymi (np. zawartością nikotyny, barwą liści, smakiem, aromatem).

Szybki wzrost upraw i palenia tytoniu nastąpił od drugiej połowy XIX w., po upowszechnieniu się papierosów. Areał upraw tytoniu stale wzrastał do początku lat dziewięćdziesiątych XX w. (1938 r. – 3 mln ha, 1992 r. – 5,2 mln ha), lecz potem zaczął maleć (1998 r. – 4,5 mln ha, 2004 r. – ok. 4 mln ha). Zbiory roczne w latach 1934-1938 – ok. 2,8 mln t, 1989-1993 – ok. 7,7 mln t, 1994-1998 – ok. 6,7 mln t, 2004 r. – ok. 6,5 mln t. Największymi producentami tytoniu w 2004 r. były: Chiny (37,1% produkcji światowej), Brazylia (14,3%) i Indie (9,2%). Polska produkcja stanowiła 0,4% produkcji światowej [7, s. 809].

W XVII w. tytoń dotarł do Polski (po raz pierwszy nasiona zostały przesłane w 1590 r. Annie Jagiellonce przez posła do Wysokiej Porty – P. Uchańskiego), w XVIII w. powstały pierwsze plantacje i manufaktury tytoniowe (Warszawa, Korzec, Radom); w 1786 r. wprowadzono pełny monopol produkcji i sprzedaży tytoniu, utrzymany po upadku Polski w zaborach pruskim i austriackim, w Królestwie Polskim zastąpiony akcyzą w 1860 r. W II RP od 1922 r. działał Polski Monopol Tytoniowy. W 1938 r. areał uprawy tytoniu przemysłowego wynosił ok. 6 tys. ha, w 1956 r. – ok. 32 tys. ha, w 1980 r. – ok. 52 tys. ha, ale w 1998 r. tylko ok. 20 tys. ha, w 2004 r. – ok. 17 tys. ha. Zbiory roczne: 1934-1938 – 11 tys. t, 1981-1985 – 100 tys. t, 1994-1998 – 38 tys. t, 1996-2000 – 36 tys. t, a w 2004 r. – 29,1 tys. t. Zmiany powierzchni uprawy i zbioru tytoniu mają związek z przemianami własnościowymi zakładów tytoniowych. Wejście na rynek polski kapitału zagranicznego spowodowało gwałtowne zmniejszenie krajowej produkcji tytoniu z różnych powodów, najczęściej z powodu jego niskiej jakości. Na skutek zmian struktury produkcji tytoniu i podnoszenia jego jakości wzrasta jego krajowa produkcja, ale daleko jej do pokrycia krajowego przerobu, a tym bardziej zużycia.

Tytoń wykazał w uprawie dużą zdolność adaptacji do warunków klimatycznych i dlatego uprawy rozpowszechniły się w krajach strefy międzyzwrotnikowej, podzwrotnikowej i umiarkowanej. Obecnie uprawia się m.in. tytonie papierosowe jasne (odmiany drobno- i średnioziarniste) oraz tytonie papierosowe ciemne, wielkolistne (np. typu Virginia i Burley, głównie w USA, Polsce i Włoszech), tytonie cygarowe (głównie w Brazylii, Indonezji, na Kubie) oraz tytonie używane do produkcji tabaki i tytonie przeznaczone do żucia.

Tytoń szlachetny ma duże wymagania termiczne, a Polska jest najbardziej na północ wysuniętym krajem, w którym uprawia się tytoń na dużą skalę. Dzieli się

na grupy użytkowe na podstawie różnych cech, najczęściej według sposobu suszenia i barwy liści. Wśród tytoni papierosowych rozróżnia się tytonie:

- suszone ogrzewanym powietrzem – mające duże liście o jasnym zabarwieniu, stanowiące ok. 2/3 ogólnej produkcji, odznaczające się wysokimi parametrami jakościowymi,
- orientalne – drobnolistne, aromatyczne, suszone powietrznie, surowiec najwyższej jakości, stanowiące ok. 9% produkcji,
- Burley – liście ciemne, suszone na powietrzu; podczas produkcji papierosów gąbczasta blaszka liściowa umożliwia pochłanianie dodatków aromatyzujących; stanowią ok. 13% produkcji,
- ciemne, suszone na powietrzu i słońcu; ze względu na dużą zawartość nikotyny są używane do wzmacniania i wypełniania papierosów oraz jako surowiec do wyrobu tytoniu fajkowego; stanowią ok. 12% produkcji,
- cygarowe – liście ciemne, suszone na powietrzu, stanowią ok. 2,5-3%,
- ciemne, suszone ogniowo, liście o swoistym smaku i zapachu; używane głównie do produkcji tabaki i tytoniu do żucia, ok. 1% produkcji [8, s. 208-209].

Wysuszone liście tytoniu szlachetnego, rzadziej machorki, po przejściu procesów fermentacji i dojrzewania (maturacja), w czasie których nabierają pożądanych właściwości technologicznych, są wykorzystywane do produkcji wyrobów tytoniowych. Przydatność surowca tytoniowego do produkcji poszczególnych rodzajów wyrobów zależy głównie od zawartości alkaloidu – nikotyny. Od jej zawartości zależy tzw. moc tytoniu (tytoń bardzo mocny 2,5-3,5%; mocny 1,8-2,5%; średnio mocny 1,2-1,8%; lekki 1,1-1,2%, bardzo lekki 0,8-1,1%, słaby 0,6-0,8%). Ponadto tytoń zawiera żywice i olejki eteryczne (2-16%) nadające smak i aromat, cukrowce (2-12%), od których zależy łagodność smaku, substancje białkowe (6-20%) niekorzystnie wpływające na jakość, np. nieprzyjemny zapach, ostry, drapiący i gorzki smak. Mniejszy wpływ na jakość tytoniu mają: pektyny, celuloza, sacharoza oraz potas i wapń, od których w dużym stopniu zależy zdolność żarzenia się tytoniu. Ponadto jakość surowca zależy od wymiarów liści oraz ich położenia na łodydze (np. liście dolne, tzw. spodaki, mają najmniejszą wartość użytkową). Przerób świeżych liści tytoniu rozpoczyna się u plantatora od suszenia, niekiedy połączonego z wędzeniem liści dymem z twardego drewna. Wysuszone, posortowane na klasy i związane w wiązki (tzw. klucзки) liście transportuje się do zakładów przemysłu tytoniowego. Otrzymywanie tytoniu przemysłowego w zakładach przemysłowych polega na wyrównaniu wilgotności liści (w tunelowym urządzeniu – proktorze), usunięciu głównie nerwów (żyłowanie), sprasowaniu (belikowanie), przeprowadzeniu fermentacji właściwej (np. w wilgotności 65%, temp. 60°C, przez 110-150 godzin), schłodzeniu w komorach klimatyzacyjnych do temp. 20-22°C oraz doprasowaniu belików.

Klasyfikacja tytoni przemysłowych w handlu światowym jest różna, np. tytonie orientalne dzieli się na klasy w zależności od położenia liści na łodydze (najwyższą klasę stanowią liście wierzchołkowe); w klasyfikacji tytoni cygarowych odgrywiają

rolę elastyczność i delikatność liści, kolor (najcenniejsze są oliwkowy i brunatny); w klasyfikacji tytoniów papierosowych – wielkość liści, ich kolor i tzw. treściwość.

Uprawa i przerób tytoniu w Polsce przeszły długą ewolucję od dynamicznego rozwoju do powolnego zamierania produkcji (tab. 1).

Tabela 1. Powierzchnia uprawy, plony i zbiory tytoniu w Polsce w latach 1938-2004

Rok	Powierzchnia (tys. ha)	Plon (dt/ha)	Zbiór (tys. ton)
1938	7,9	17,2	13,6
1946	11,9	9,8	11,7
1950	17,6	12,5	27,8
1960	38,5	10,6	40,6
1970	47,4	18,0	85,0
1980	52	22,2	108
1990	28	21,4	59
2000	14	21,0	30
2004	17	16,8	29,1

Źródło: [2, s. 142, 178, 181; 3, s. 239; 4, s. 332-335; 5, s. 260, 266, 268; 6, s. 350].

W Polsce do 1980 r. widoczna była ekspansja uprawy, plonów i zbiorów liści tytoniu. Ożywiona dyskusja o szkodliwości jego zażywania oraz import tytoniu i wyrobów tytoniowych z zagranicy spowodowały zmniejszenie produkcji tytoniu w kraju. W latach dziewięćdziesiątych zjawiska te uległy pogłębieniu, zwłaszcza po sprywatyzowaniu zakładów tytoniowych. Nowi właściciele – firmy kapitału zagranicznego – po nabyciu praw własności zakładów spowodowali zwiększenie produkcji wyrobów tytoniowych z importowanego surowca (w umowie prywatyzacyjnej były zobowiązane do zużywania 50% surowca krajowej produkcji). Przyczyny tego stanu rzeczy były różne, a oficjalnie przetwórcy narzekali na złą jakość surowca krajowego. Zmiany sytuacji ekonomicznej związanej z importem surowca oraz poprawa jakości surowca krajowego spowodowały, że zaczęła się zwiększać powierzchnia uprawy tytoniu przy zmniejszeniu plonu i stabilizacji zbiorów liści.

Długą ewolucję przeszły również zakłady tytoniowe i produkcja wyrobów tytoniowych.

Największe zakłady przemysłu tytoniowego w Polsce to: Lubelska Wytwórnia Tytoniu Przemysłowego, założona w 1934 r., Zakłady Przemysłu Tytoniowego w Krakowie, powstałe w 1958 r., m.in. z Zakładów Produkcji Wyrobów Tytoniowych założonych w 1876 r., Zakłady Przemysłu Tytoniowego w Radomiu, założone w 1923 r., Wytwórnia Wyrobów Tytoniowych w Poznaniu, założona w 1924 r.

Liczba zakładów zmieniała się, i tak np. w 1937 r. było ich 14, w 1946 r. – 15, w 1950 r. – 13, w 1960 r. – 17, w 1971 r. – 14. W 2005 r. produkcją wyrobów tytoniowych zajmowały się w Polsce 34 podmioty gospodarcze (3 z sektora publicznego) i było to o 5 więcej niż w 2004 r., w tym zatrudniające osób: do 9-14, 10-49 – 7, 50-249 – 6, 250-999 – 4, 1000 i więcej – 3 (wszystkie z sektora publicznego [9, s. 38]).

W 1937 r. przemysł tytoniowy wytwarzał: 19,4 tys. t wyrobów tytoniowych³, w tym m.in. 7,7 mld szt. papierosów i 28,9 mln szt. cygar, a zatrudnienie w przedsiębiorstwach przemysłu tytoniowego wynosiło 7,0 tys. osób [2, s. 142]. W czasie wojny przemysł tytoniowy poniósł duże straty i w 1946 r. jego produkcja była mniejsza niż przed wojną. Do 1950 r. nastąpiła odbudowa tego przemysłu i produkcja jego była większa od przedwojennej, o czym świadczą następujące liczby: produkcja wyrobów tytoniowych 25,5 tys. t, w tym papierosów 25,3 mld szt., cygar 23,1 mln szt., przy zatrudnieniu 9,9 tys. osób. W kolejnych latach następował rozwój przemysłu tytoniowego, o czym świadczy wzrost zatrudnienia (tys. osób): 1960 r. – 10,3 i 1997 r. – 12,2. Produkcja wyrobów tytoniowych po okresie stabilnego wzrostu zaczęła się wahać, o czym świadczą następujące liczby (produkcja w tys. t): 1960 r. – 43,9; 2000 r. – 77,9; 2003 r. – 90,5; 2004 r. – 80,1. Zmieniała się nie tylko wielkość wyrobów tytoniowych, ale także ich asortyment. W 2004 r. przemysł tytoniowy wytworzył 86,6 mld szt. papierosów, tj. o 3,3% więcej niż w 2000 r. przy zmniejszonej wielkości produkcji wyrobów tytoniowych [7, s. 495].

Przemysł wyrobów tytoniowych zajmuje znaczącą pozycję w produkcji przemysłowej ogółem, co uwidacznia się w jego udziale w wartości sprzedanej produkcji, który wynosił w 2000 r. – 2,3%; w 2001 r. – 2,5%; w 2002 r. – 2,7%; w 2003 r. – 2,5%; w 2004 r. – 2,2% [5, s. 369]. Z kolei udział przemysłu tytoniowego w nakładach inwestycyjnych ogółem zmniejszał się i wynosił: w 2000 r. – 1,0%; w 2001 r. – 0,7%; w 2002 r. – 0,6%; w 2003 r. – 0,7% i w 2004 r. – 0,5% [5, s. 371].

Uprawa liści tytoniowych, skup, przetwórstwo i obrót surowcami oraz wyrobami tytoniowymi są w dalszym ciągu przedmiotem szczególnej kontroli ze strony państwa (akcyza).

4. Podsumowanie

Zwyczaj palenia lub żucia tytoniu sięga odległych czasów, a do Europy został przywieziony w XVI w. przez odkrywców Ameryki. Rozpowszechnianie się zażywania tytoniu powodowało podejmowanie różnorodnych środków mających przeciwdziałać tej tendencji. Przewlekłe palenie lub żucie tytoniu, a także zażywanie tabaki powodują jeden z najszkodliwszych dla zdrowia nałóg – nikotynizm. Tytoń w XVII w. dotarł również do Polski, a w XVIII w. powstały pierwsze plantacje i manufaktury tytoniowe. W 1786 r. wprowadzono pełny monopol produkcji i sprzedaży tytoniu, odtworzony w 1922 r. Produkcja tytoniu w Polsce zmieniała się; największa powierzchnia upraw i największy zbiór zanotowano w 1980 r. Później z różnych przyczyn produkcja zaczęła się zmniejszać. Podobna tendencja zmniejszania produkcji tytoniu, ale nie tak silna jak w Polsce, występuje na świecie. Stosownie do popytu zmieniają się rozmiary produkcji wyrobów tytoniowych oraz ich struktura.

³ Wyroby tytoniowe obejmują: papierosy, cygara, tytoń fajkowy, skrętkę, tytoń do żucia i tabakę.

Literatura

- [1] *Nikotynizm*, [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, T. 28, WN PWN, Warszawa 2005.
- [2] „Rocznik Statystyczny”, GUS, Warszawa 1961.
- [3] „Rocznik Statystyczny”, GUS, Warszawa 1976.
- [4] „Rocznik Statystyczny”, GUS, Warszawa 1991.
- [5] „Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich”, GUS, Warszawa 2005.
- [6] „Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej”, GUS, Warszawa 2001.
- [7] „Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej”, GUS, Warszawa 2005.
- [8] Ziolo-Skałeczka T., Tytoń, [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, T. 28, WN PWN, Warszawa 2005.
- [9] *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2005 r.*, GUS, Warszawa 2006.

PRODUCTION OF TOBACCO PRODUCTS

Summary

The habit of chewing or smoking tobacco has long history. It came to Europe in the 16th century after the discovery of America.

The spreading use of tobacco caused many counter-actions. Prolonged smoking of tobacco causes nicotine addiction. In the 17th century tobacco came to Poland and in the 18th century first plantations and production plants were created. In 1786 monopoly of production and sales was imposed and renewed in 1922.

Production of tobacco in Poland has been changing. The largest area and crops were in 1980. Later, due to various reasons, the production decreased. Similar tendency, but not so strong as in Poland, is present in the world. According to demand, the production of tobacco as well as its structure are changing.

Franciszek Kapusta – prof. dr hab. inż. w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.